

SỰ RA ĐỜI VÀ NHỮNG THÁCH THỨC ĐỐI VỚI “ĐẢNG CÁNH TỬ CHÂU ÂU” HIỆN NAY

TS. Hồ Châu

Viện Quan hệ quốc tế-Học viện CTQG Hồ Chí Minh

Ngày 8-9/5/ 2004, 15 chính đảng cánh tả châu Âu đã họp ở Rôma (thủ đô của Italia) để thành lập “ Đảng Cánh tả Châu Âu”. Đảng này có thể sẽ ảnh hưởng sâu sắc đến phong trào cánh tả ở châu Âu trong tương lai, điều này rất đáng được chúng ta quan tâm theo dõi và nghiên cứu.

I/ QUÁ TRÌNH CHUẨN BỊ VÀ SỰ RA ĐỜI “ĐẢNG CÁNH TỬ CHÂU ÂU”

Biến động ở Liên Xô năm 1989 đã có tác động tiêu cực sâu sắc đến các đảng và cả các phong trào cánh tả ở châu Âu, làm cho các lực lượng này chuyển sang trạng thái “phòng thủ chiến lược.”

Nhưng các lực lượng cánh tả vẫn không hề từ bỏ lý tưởng XHCN, bằng việc tổng kết và đúc rút những bài học kinh nghiệm khá sâu sắc về CNXH hiện thực để tìm ra con đường mới cho tương lai. Suốt mười mấy năm qua, lực lượng cánh tả ở các nước châu Âu luôn luôn cố gắng chấn chỉnh các đảng và phong trào cánh tả trong nước và rộng ra cả châu Âu nhằm từng bước chuyển sang thể chủ động, dựng lên ngọn cờ của phong trào cánh tả. Cùng với việc đó, mức độ nhất thể hóa cũng không ngừng được tăng lên. Việc đấu tranh chống toàn cầu hóa TBCN và phản đối chủ nghĩa tự do mới không thu được kết quả đáng kể mà chỉ mới dừng lại ở tầng quốc

gia dân tộc. Từ thực tế đó, các lực lượng cánh tả châu Âu dần dần nhận ra rằng, cần thiết phải xây dựng một tổ chức cánh tả thống nhất trên toàn bộ châu Âu để có thể đấu tranh với các tập đoàn tư bản và các công ty xuyên quốc gia trên khắp châu Âu, đồng thời có thể phát huy vai trò trong các cơ cấu như Nghị viện Châu Âu.

1/ Những cuộc giao lưu và hợp tác:

Từ sau chiến tranh lạnh đến nay, các lực lượng cánh tả luôn luôn tìm kiếm những sự liên minh hợp tác thông qua nhiều con đường khác nhau như: cử đại biểu tham gia đại hội của các đảng bạn để có cơ hội trao đổi, học hỏi kinh nghiệm của nhau hoặc tham gia những cuộc hội thảo chuyên đề, tổ chức các hội nghị quốc tế thảo luận chuyên đề, v.v... Sự ra đời “Đảng Cánh tả Châu Âu” đã phải trải qua một thời gian chuẩn bị khá lâu dài.

Tháng 6/1998, Đảng XHCN dân chủ Đức đã mời một số Đảng Cánh tả Châu Âu họp tại Berlin để thảo luận nhằm tìm con đường và phương thức hợp tác mới chuẩn bị cho việc thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu vào năm 1999. Tại hội nghị này, Chủ tịch Đảng Xã hội – Dân chủ Biski đã đề xuất phải thống nhất các Đảng Cánh tả trong bối cảnh và ảnh hưởng hết sức khác nhau hiện nay, tiến hành

hợp tác một cách có tổ chức và thành lập “Đảng Cánh tả Châu Âu”.

Tháng 1/1999, Đảng Cánh tả các nước đã cùng nhau thông qua thư kêu gọi hợp hội nghị chung toàn châu Âu. Trong thư đã nêu rõ quan điểm và mục tiêu chung là xây dựng một xã hội châu Âu có sinh thái tốt đẹp, có nền dân chủ, đoàn kết và hòa bình. Hội nghị Châu Âu năm 2004, đánh dấu sự ra đời “Đảng Cánh tả Châu Âu”. Các nhà chính trị của Đảng này cho rằng, Hội nghị Châu Âu năm 2004 là một cơ hội hợp tác và liên hiệp giữa các Đảng Cánh tả của châu lục này. Các Đảng Cánh tả Châu Âu hiện nay đã chiếm được khoảng 20% cử tri. Đảng Cánh tả Châu Âu mong muốn tập hợp lực lượng cử tri hiện nay đang ở rải rác khắp nơi để phát huy vai trò của mình đến mức cao nhất trên vũ đài chính trị châu Âu. Tháng 5/2004, cùng với sự mở rộng của Liên minh EU, đã có thêm 10 nước gia nhập vào tổ chức này, đồng thời cũng sẽ có khoảng 10 Đảng Cánh tả vào trong Liên minh EU, như vậy là đã tăng cường lực lượng cánh tả ở đây. Cho nên, về khách quan, xây dựng một tổ chức cánh tả ngay trong khuôn khổ EU là điều cần thiết. Giờ đây với sự tác động của các Đảng Xã hội – Dân chủ Đức, Đảng Cộng sản Pháp, Đảng Cộng sản tái lập Italia v.v...bước chuẩn bị cho Đảng Cánh tả càng được nhanh hơn.

2. Hội nghị Berlin: vì một châu Âu khác

Ngày 10- 01/1/2004, theo sáng kiến của Đảng Xã hội- Dân chủ Đức, đại biểu của 19 Đảng Cánh tả khắp châu Âu đã họp tại hội trường lớn của Quốc hội Đức ở Berlin (Đảng XH- DC Đức đang nắm quyền ở thành phố này) để thảo luận về vấn đề thành lập “Đảng

Cánh tả Châu Âu”. Ông Wolfgang Gehrcke, người phát ngôn chính sách đối ngoại của Đảng Xã hội-Dân chủ Đức, khi nói đến lý do thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu đã cho rằng: “Ngoài một số ít Đảng Cánh tả, như Hà Lan, Tiệp Khắc v.v... ra, còn phần lớn các Đảng Cánh tả ở châu Âu hiện nay đều đang ở giai đoạn “phòng ngự chiến lược”. Hiện nay là thời kỳ chủ nghĩa tự do mới chứ không phải chủ nghĩa Mác đang chiếm lĩnh châu Âu. Bởi vậy, nhiều nhà chính trị cánh tả châu Âu mong muốn đẩy mạnh sự liên hiệp và hợp tác các Đảng Cánh tả lại để cho lực lượng cánh tả vượt ra khỏi điểm đáy của thời kỳ phòng ngự chiến lược”⁽¹⁾. Hội nghị Berlin lần này đã mở ra một khả năng về sự ra đời Đảng Cánh tả Châu Âu trong thời gian gần đây. Khi Hội nghị này kết thúc, 11 trong số 19 Đảng Cánh tả đã ký vào thư kêu gọi thành lập Đảng Cánh tả và họ chủ trương xây dựng một “châu Âu khác”. Họ khẳng định sẽ là thành viên đầu tiên của Đảng Cánh tả Châu Âu. Còn 8 đảng khác tham dự với tư cách là quan sát viên. Hội nghị ngoài thảo luận thư kêu gọi thành lập đảng ra còn thảo luận cả cương lĩnh và các chương trình có liên quan khác nữa.

3. Đại hội thành lập ở Rôma (Đây chỉ mới là bước đầu)

Ngày 8-9/5/2004, Đại hội thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu diễn ra tại Rôma. Khẩu hiệu của Đại hội này bắt nguồn từ khẩu hiệu “tháng 5 sóng gió “ ở Pari năm 1968, đó là khẩu hiệu: “Đây chỉ mới là bước đầu”. Hiện nay có 15 đảng thành viên dợt đầu tham gia thành lập “Đảng Cánh tả Châu Âu”, đó là Đảng XHCN dân chủ Đức, Công đảng Lao

động XH- DC Estonia, Đảng Cộng sản Pháp, Liên minh Cảnh tả Hy Lạp, Đảng Cộng sản Áo, Đảng liên minh XHCN Rumani, Đảng Cộng sản Xanmarinô tái lập, Đảng Lao động Thụy Sĩ, Đảng Cộng sản Slôvakia, Đảng Cộng sản Tây Ban Nha, Phong trào thống nhất Tây Ban Nha và Phương án thay thế Tai Long Tây Ban Nha, Liên minh Thống nhất phái tả Tây Ban Nha, Đảng Dân chủ XHCN Tiệp Khắc, Đảng Công nhân Hunggari. Ngoài ra, một số chính đảng khác (Đảng Cộng sản Italia, Cảnh tả Lúcxămbua...) tham gia với tư cách quan sát viên. (www.sozialisten.de). Đảng Cảnh tả Châu Âu hiện nay có hơn 50 vạn đảng viên. Chủ tịch Đảng trong nhiệm kỳ đầu tiên này là ông Fausto Bertinotti, tổng bí thư Đảng Cộng sản Italia tái lập. Đại hội cũng đã thông qua Cương lĩnh và Điều lệ của Đảng; Quyết định đặt trụ sở tại Brucxen (Bỉ). Đại hội lần thứ nhất sẽ được tiến hành vào năm 2005.

II. CƯƠNG LĨNH CHÍNH TRỊ VÀ HÌNH THỨC TỔ CHỨC CỦA ĐẢNG CÁNH TẢ CHÂU ÂU

Về mặt chính trị, Đảng Cảnh tả Châu Âu chủ trương xây dựng một “châu Âu khác”, tức là một châu Âu dân chủ, phúc lợi, theo chủ nghĩa sinh thái, chủ nghĩa nữ quyền và hòa bình. Trong thư kêu gọi được thông qua ở Berlin đã đưa ra những nguyên tắc cơ bản sau đây:

1. Kiên trì hòa bình, phản đối chiến tranh, chủ trương giải trừ quân bị, tách khỏi NATO và xây dựng một tập thể an ninh không tham gia liên minh quân sự. Trong thư còn chỉ rõ, chiến tranh lạnh kết thúc thì chiến tranh nóng lại bùng lên. Lực lượng quân sự của châu Âu sau khi lớn mạnh, giờ đây lại

đòi tham gia vào chủ nghĩa đế quốc để phân chia lại thế giới. Đây là điều mà Đảng Cảnh tả Châu Âu đang lo ngại. Đảng Cảnh tả Châu Âu yêu cầu trong khi bảo đảm an ninh cho châu Âu thì cần phải tách khỏi NATO, không liên minh quân sự. Châu Âu cần phải nổi tiếng vì một châu Âu giải trừ quân bị, phát triển, quan hệ bạn bè và tăng cường luật pháp quốc tế.

2. Theo đuổi một xã hội công bằng, phản đối phân hóa giàu nghèo, chủ trương phân phối lại tài sản xã hội từ trên xuống dưới, từ giàu đến nghèo. Thư còn chỉ rõ, châu Âu hiện nay còn rất nhiều người thất nghiệp, hệ thống bảo hiểm xã hội bị phá hoại, sự nghiệp công cộng cũng đang bị tư hữu hóa. Vì vậy, mọi người cần phải đoàn kết nhau lại vì lợi ích xã hội, cần phải tiến hành phân phối lại tài sản xã hội từ trên xuống dưới, từ người giàu đến người nghèo, cần phải thực thi một chính sách kinh tế- xã hội khác với việc ưu tiên hàng đầu một chính sách kinh tế – xã hội khác, đầu tư cho dịch vụ công cộng, việc làm và giáo dục cũng như môi trường – sinh thái.

3. Chủ trương hạn chế hơn nữa quyền lực của Hội nghị Bộ trưởng và Ủy ban Châu Âu, ngược lại phải tăng cường quyền lực cho Quốc hội các nước và Quốc hội Châu Âu. Vì quyền lực của 2 cơ quan trên quá lớn mà ảnh hưởng của Quốc hội ở tầng quốc gia dân tộc đang ngày càng bị thu hẹp đáng kể. Đảng cảnh tả cũng như công dân các nước đều đang cần có một nền chính trị rõ ràng, minh bạch, nên cần phải xây dựng một chế độ tham dự và một hình thức dân chủ kiểu mới, bởi vậy phải để cho Quốc hội Châu Âu và Quốc hội các quốc gia dân tộc có quyền lực lớn hơn nữa.

4. Đảng Cánh tả Châu Âu chủ trương một nền văn hóa đa nguyên và một xã hội nam – nữ bình đẳng. Trong thư cũng nêu rõ, văn hóa và phương thức sống đa dạng sẽ làm cho châu Âu có sức sống sung mãn hơn. Nhưng hiện nay các cơ quan tuyên truyền đang nằm trong tay một số người, tính đa dạng của dư luận bị tổn hại nghiêm trọng. Đảng Cánh tả Châu Âu mong muốn tất cả các công dân đều có một đời sống văn hóa đa dạng, có tri thức và được cung cấp thông tin đầy đủ. Những thành tựu đã giành được suốt mấy mươi năm qua về quyền nam – nữ bình đẳng, về chống kỳ thị, giờ đây do chính sách của chủ nghĩa tự do mới đối với thị trường sức lao động đã bị đe dọa nghiêm trọng. Đảng Cánh tả Châu Âu yêu cầu phải khắc phục tình trạng kỳ thị, mọi người phải được hưởng quyền bình đẳng, thực tế và lâu dài.⁽¹⁾(Cương lĩnh được thông qua ở Hội nghị Rôma còn phê phán trật tự chính trị của CNTB hiện đại, cương lĩnh cho rằng, điều được thúc đẩy trong quá trình toàn cầu hóa TBCN là lợi ích của các đại tư bản, ngược lại đông đảo dân chúng phải gánh chịu khổ sở; kêu gọi cánh tả châu Âu phải vượt qua cái logic của chế độ gia trưởng CNTB, mục tiêu là giải phóng nhân loại, tức là giải phóng con người ra khỏi các hình thức áp bức, bóc lột và bị bài xích.⁽²⁾

Lực lượng đồng minh chính trị của Đảng Cánh tả Châu Âu so với các Đảng Bảo thủ, Đảng XH- DC, Đảng Tự do ở châu Âu rất khác nhau. Nó không phải là những tổ chức lỏng lẻo bên trên mà là hình thức tổ chức mới

của những người XHCN, những người cộng sản và các đảng cải cách cánh tả khác. Thành viên Đảng Cánh tả Châu Âu có thể là các đảng cũng có thể là cá nhân. Hình thức tổ chức của Đảng Cánh tả Châu Âu là: có một vị Chủ tịch, một ban điều hành gồm 2 đại biểu của mỗi tổ chức thành viên cử lên và một văn phòng. Đồng thời, còn thành lập một ủy ban gồm các Chủ tịch các đảng thành viên. Nếu được Quốc hội Châu Âu thừa nhận “Đảng Cánh tả Châu Âu” là một đảng chính trị thì nó sẽ được tài trợ khoảng 20 vạn Euro. Đảng Cánh tả Châu Âu chủ trương đoàn kết tất cả các phong trào và các đảng phái chính trị chống CNTB. Về chính trị và tổ chức, đảng này theo đuổi mục tiêu: đoàn kết rộng rãi hơn các Đảng XH-DC và các Đảng Xanh.

III. NHỮNG KHÓ KHĂN, THÁCH THỨC ĐỐI VỚI ĐẢNG CÁNH TẢ CHÂU ÂU

Ngay từ khi chuẩn bị thành lập, Đảng Cánh tả Châu Âu đã phải đương đầu với những khó khăn có tính nguyên tắc. Giải quyết những khó khăn đó là những thách thức đối với họ, nó ảnh hưởng trực tiếp đến tương lai sau này.

1. Xác định vị trí của Đảng: là đảng đối lập hay là đảng tham gia chính quyền?

Ngày 11/1/2004, 19 Đảng Cánh tả họp ở Berlin thông qua thư đề nghị thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu và xác định mục tiêu chính trị của Đảng là: đoàn kết chặt chẽ các phong trào xã hội với các lực lượng công đoàn, khắc phục thế lực của CNTB. Nhưng chỉ 3 ngày sau, tại trước tòa nhà Quốc hội Berlin đã xuất hiện cuộc mit tinh của tổ chức công nhân và phong trào xã hội với hàng nghìn người tham gia, phản đối chính quyền cắt giảm dự toán

⁽¹⁾ www.pds-online.de (11/1/2004).

⁽²⁾ Tài liệu như trên (9/5/2004).

tài chính mà dự án này lại do chính Đảng XH-DC và Đảng DC-XH chủ trì thông qua. Về việc này, các phương tiện thông tin đã bình luận rằng, Đảng DC-XH không muốn có quan hệ tốt đẹp với các phong trào xã hội và công đoàn và đã bước sang lập trường đối lập, không thể hợp tác được. Đây chỉ là ví dụ nhỏ. Đảng Cánh tả Châu Âu hiện nay cũng như trong tương lai sẽ luôn phải đối mặt với những vấn đề tương tự.

2. Điều chưa được xác định

Các tổ chức cánh tả ở khu vực Scandinavơ và Hà Lan tỏ thái độ nghi ngờ về việc thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu. Đây là 2 tổ chức khu vực mà khi tham gia hội nghị Berlin đã không ký vào thư kêu gọi thành lập Đảng, chỉ là quan sát viên. Hội nghị Berlin cũng không được sự hưởng ứng của một số đảng như Anh, Manta, Hunggari, Litva, v.v... Các đảng này e ngại rằng, thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu sẽ là một Đảng Cộng sản quốc tế khác. Việc Quốc tế Cộng sản trước đây đã từng can thiệp khá thô bạo vào công việc nội bộ của các đảng thành viên đến nay vẫn còn khiến người ta lo ngại và nhiều người e rằng Đảng Cánh tả Châu Âu cũng sẽ trở thành “Trung tâm lãnh đạo và chỉ huy” theo kiểu Quốc tế Cộng sản trước đây. Về vấn đề này, một thành viên lãnh đạo của Đảng Cánh tả Châu Âu đã nói: “Chúng tôi không có ý đồ này, chúng tôi cũng cho rằng mình không kế thừa truyền thống đó”. “Đảng Cánh tả Châu Âu là một đảng mở, các Đảng Cánh tả sẽ thông qua những phương thức khác nhau để quyết định có tham gia vào

Đảng mới hay không”⁽¹⁾. Về mối quan hệ giữa Đảng Cánh tả Châu Âu với các đảng thành viên, các nhà chính trị cánh tả cho rằng, trong tình hình hiện nay, Đảng Cánh tả Châu Âu không thể trở thành một tổ chức trung tâm. Họ còn cho rằng, lí tưởng nhất là vừa bảo đảm tính độc lập của các đảng thành viên, mặt khác cũng phải cố gắng để đạt được sự nhất trí về lập trường và cương lĩnh chính trị.

3. Những ý kiến khác nhau trong nội bộ Đảng cánh tả

Đối với mục tiêu chính trị, cương lĩnh lí luận và hình thức tổ chức của Đảng Cánh tả Châu Âu, các đảng thành viên cũng như đảng viên của họ vẫn còn nhiều ý kiến khác nhau. Trong quá trình chuẩn bị thành lập đảng, các Đảng DC-XH Đức và Đảng Cộng sản Pháp tỏ ra rất tích cực, trong lúc đó có một số đảng lại cực lực phản đối, như Đảng Cộng sản Hy Lạp, Đảng Cộng sản Bồ Đào Nha. Các Đảng Cánh tả cấp tiến còn tranh luận xem việc thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu liệu có giúp gì cho sự phát triển của các lực lượng cấp tiến hay không? Liệu có thể hợp tác được với Đảng Cánh tả ở các nước hay không? Có những ý kiến phản đối cho rằng, thành lập một đảng như vậy sẽ mâu thuẫn với mục tiêu của phong trào cánh tả. Họ lập luận rằng:

Thứ nhất, đây là ý kiến quan trọng nhất. Việc thành lập các đảng phái chính trị ở châu Âu không phải dựa trên cơ sở ý chí tự do và những hoạt động tự phát của các thành viên mà phải dựa trên nguyên tắc có tính ràng buộc của Liên minh Châu Âu. Các đảng phái

⁽¹⁾ (Franka Bnen. PDS sucht Rettung in Europa. Grundung vereinter Linkspartei. Welt 9/11/2004).

chính trị phải xây dựng trên cơ sở của Hiệp ước Maastricht mà những nguyên tắc đó lại là những trở ngại cho bước phát triển của các lực lượng cánh tả.

- *Thứ hai*, có ý kiến cho rằng, Đảng này sẽ phải chịu sức ép rất lớn của Quốc hội Châu Âu. Quốc hội này có quyền xóa bỏ những đảng phái nào không tuân thủ các nguyên tắc của Liên minh EU. Không được phép của Quốc hội, Đảng Cánh tả Châu Âu không có quyền thay đổi chương trình và cương lĩnh của họ.

- *Thứ ba*, xây dựng một chính đảng ở tầng toàn châu lục thì không thể phát huy được những nét riêng và những nguyện vọng ở cơ sở. Có người còn cho rằng, sức ép về tài chính sẽ làm cho những người lãnh đạo Đảng Cánh tả Châu Âu phải “bán cương lĩnh của cánh tả cấp tiến”. Điều này sẽ dẫn đến sự “XH- DC hóa” Đảng Cánh tả Châu Âu.⁽¹⁾

Trong khi đó, những người ủng hộ lại không tiếp thu những ý kiến trên. Họ cho rằng, tuy trên thực tế Đảng Cánh tả có gây trở ngại cho phong trào cấp tiến, nhưng loại kết luận thứ nhất là sai lầm. Vì ở tầm quốc gia dân tộc, các Đảng Cánh tả hợp pháp đều phải tuân thủ pháp luật của Nhà nước, nếu không, Tối cao Pháp viện cũng như Chính phủ sẽ không cấp một đồng Euro nào để hoạt động. Nếu theo quan điểm này thì ngay cả các Đảng Cấp tiến cũng chỉ là các đảng hoạt động bí mật. Ngoài ra, ngay cả khi Quốc hội Châu Âu không cung cấp tài chính thì đây cũng không phải là lý do để phản đối

việc thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu, vì Quốc hội Châu Âu sẽ không bao giờ xóa bỏ tất cả các chính đảng.

Bí thư, thường trực Đảng Cộng sản Italia tái lập, ông F. Angeli đã trả lời với phóng viên báo chí rằng: “Việc thành lập Đảng Cánh tả Châu Âu chưa thể nói là thời điểm lịch sử. Đảng Cánh tả Châu Âu còn lâu mới trở thành lực lượng cánh tả thực sự của châu Âu. Ông cho rằng, Cương lĩnh cũng như quá trình chuẩn bị thành lập Đảng còn chưa rộng mở như các lực lượng cực tả, Cương lĩnh quá rắc rối, nó không liên hệ được với các phong trào xã hội”.⁽¹⁾

- Ngày 13/6/2004 là ngày bầu cử Nghị viện Châu Âu, đây là một lần thách thức đối với Đảng Cánh tả Châu Âu mới thành lập. Liên minh Cánh tả đã giành được 36 ghế trong số 732 ghế của Quốc hội. Đây là một kết quả không tồi. Bà Silvia-Yvonne Kaufmann, Nghị sĩ Quốc hội thuộc Đảng DC- XH Đức cho rằng, kết quả cuộc bầu cử Quốc hội Châu Âu cho thấy: “Tư tưởng vì một xã hội châu Âu hòa bình, dân chủ mà Đảng Cánh tả Châu Âu nêu ra đã được cử tri hưởng ứng. Lần bầu cử này còn cho thấy, dân chúng vẫn cần một Đảng XHCN cánh tả. Bà còn cho rằng, đây là một tin tức chính trị hết sức quan trọng nổi lên trong cuộc bầu cử Quốc hội Châu Âu”⁽²⁾./

⁽¹⁾ (Eu-rop ische Linkspartei gegründet: Annäherung an Sozialdemokratie? jw, 10/5/2004).

⁽²⁾ (Sylvia-Yvonne Kaufmann: Die Haltung zu Europa für die sozialistische Linke eine strategische Frage 14/6/2004, www.sozialiten.de).

⁽¹⁾ (Milan Neubert: To the arguments against the Party of the European Left, www.sds.cz/doCộng sản/internet/arg-pel.htm.)